

AVRUPA BİRLİĞİ ÜLKELERİ ve TÜRKİYE'DEKİ MOBİLYA SANAYİİNİN YAPISAL ÖZELLİKLERİ

İrfan SÜER*

Özet

Mobilya sanayii Avrupa Birliği'nin (AB) en güçlü sanayileri arasındadır. Bu sanayi dalmı değişik türde mobilya üreten küçük ve orta ölçekli işletmeler oluşturmaktadır. Söz konusu sektörde üretim süreçlerini iyileştirmeye yönelik büyük yatırımlar yapılmakta ve Bilgisayar Destekli Tasarım ve İmalat Sistemleri (CAD/CAM) yaygınlaşmaktadır. Bu gelişmelerin sonucu olarak maliyetler düşmekte, üretim ve verimlilik artmaktadır. Etiketleme, ambalajlama, kalite ve performansa yönelik standartların geliştirilmesi de rekabet gücünü artıran özelliklerdir.

Türkiye'deki mobilya sanayinde kapasite, teknoloji, kalite, standart, maliyet ve hammadde temini konularında önemli sorunlar bulunmakta olup arzulanan gelişmeler gerçekleşmemiştir.

THE STRUCTURAL CHARACTERISTICS OF THE EUROPEAN UNION COUNTRIES AND THE FURNITURE INDUSTRY IN TURKEY

Abstract

Furniture industry is among the most powerful industries in the European Union. This branch of industry is composed of small and medium-sized enterprises producing furniture of various types. Huge investments have been made in the sector mentioned with regard to the improvement of production processes and Computer Assisted Design and Manufacturing systems (CAD/CAM) have become popular. The costs drop due to these developments and production and productivity increase. The improvement of standards with regard to labelling, packaging and the quality and performance are characteristics that increase the power of competition.

There are problems about the capacity, technology, quality, standards, cost and raw material in Turkey and the expected improvements have not yet been realized.

GİRİŞ

Mobilya sektörü AB ülkelerinde gelişmiş bir sanayi koludur. Sektör, gayri safi yurt içi hasılanın %2'sini, imalat sanayii toplam üretim değerinin %2-%4'ünü, toplam iş gücünün %2.2'sini temsil etmektedir. Sektör üretimi 1998 yılı itibariyle bir önceki yıla göre %4 artışla 74 milyar EURO değerine ulaşmıştır. AB mobilya sanayii dünya mobilya üretiminin yaklaşık yarısını gerçekleştirmektedir (Engels, 1999: 3, 4).

AB mobilya pazarı aynı zamanda dünya ithalatının %43.5'ini, ihracatın da %54.8'ini karşılayan dünyanın en büyük pazarıdır (United Nations, 1997).

AB mobilya sanayii'nin uluslararası pazarlardaki başarısında üretimle ilgili yapısal özelliklerin önemli rol oynadığı ve başarıyı sürekli kıldığı söylenebilir. Üretim süreçlerinde yeniliklere önem vererek üretimini ve verimliliğini artıran, maliyetleri düşüren, üretim ve pazarlama yönlü standartlarını geliştiren bir sanayi yapısı AB için önemli rekabet avantajları sağlamaktadır.

* Doç. Dr. Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi, İşletme Eğitimi Bölümü.

Mobilya, ülkemizin ihracat potansiyeli olan ürünleri arasındadır. Yapılan iki ayrı çalışmada, mobilya sanayii AB pazarlarında rekabet edebilir sanayiler arasında gösterilmektedir (Ergün, 1988: 27; Belet, 1994: 9). AB pazarı aynı zamanda ülkemizin toplam mobilya ihracatından en büyük payı (%39) alan pazar konumundadır. Bununla birlikte Türkiye mobilya sanayinin bazı yapısal sorunlarının olduğu da bilinmektedir. Bu çalışmanın amacı, AB'ne entegrasyon çabasında olan ülkemiz mobilya sanayii ile AB mobilya sanayiini yapısal özellikleri yönü ile incelemek ve bu kapsamda rekabet gücünü artıracak öneriler geliştirmektir.

Çalışmada ilk önce AB mobilya sanayii; işletme ve çalışan sayısı, üretim ve verimlilik düzeyi, üretim süreçlerindeki yenilikler, yatırımlar, sektör standartları ve çevre korumaya yönelik düzenlemeler kapsamında incelenecek; daha sonra ülkemiz mobilya sanayii söz konusu göstergeler açısından değerlendirilerek bir karşılaştırma yapılacaktır.

1. AB ÜLKELERİ MOBİLYA SANAYİİNİN YAPISAL ÖZELLİKLERİ

1.1. Sektörün Tanımlanması ve Sınıflandırılması

AB ülkelerindeki Ekonomik Faaliyetlere İlişkin Genel Sanayi Sınıflandırmasına (NACE) göre mobilya, kullanılan ham maddelere göre tanımlanmaktadır. NACE (Revizyon 1) 36.1 kodu bütün mobilya türlerini kapsamaktadır. Mobilya üretiminde çoğunlukla ağaç malzemeler kullanılmakla birlikte; metal, plastik, cam veya karma malzemelerin kullanılması da her geçen gün artmaktadır. Ağaç ve ağaç ürünleri halihazırda toplam malzeme tüketiminin %25'inden fazlasını oluşturmaktadır. Mobilya sanayii aynı zamanda madeni eşya, tekstil, kimya ve deri sanayiinin en önemli müşterisi durumundadır. Mobilya üretiminde üretim değerinin yarıya yakın kısmını hammadde ve kumaş oluşturmaktadır.

Ev mobilyası; TV setleri, video, buzdolabı vb. elektrikli araçlar gibi dayanıklı tüketim ürünleri olarak; büro mobilyası ise işletmenin yatırım malları olarak tanımlanmaktadır. Bu ürünlerle ilgili tüketim harcamaları ülkelerin ekonomik durumunu ve her bir ülkede tüketiciler için kullanılabilir gelir düzeyini yansıtmaktadır.

1.2. AB Mobilya Sanayiinde İşletme ve Çalışan Sayısı

Mobilya üretimi, çok eski hünçerlerden birisi olmasına rağmen, bugün AB ülkelerinde en genç sanayiler arasında yer almaktadır. Çoğu AB ülkesinin mobilya üretiminde "sanayileşme" karakteri hakim iken, sadece Yunanistan, İspanya ve Portekiz'de halihazırda "esnaf" karakterinin hüküm sürdüğü görülmektedir.

Güç ekonomik şartlar yüzünden, 1980'li yılların başından itibaren önemli ölçüde bir azalma gösteren mobilya sanayii istihdamı, 1985 yılından itibaren tekrar artmaya başlamış ve 1989 yılında toplam 760.000 kişiye ve 1994 yılında ise baz yılına göre %25.5 artışla 867.511 kişiye ulaşmıştır (Tablo 1). Bu sayı, AB toplam sanayii işgücünün %2.2'sini oluşturmaktadır. Bu istihdam düzeyi ile mobilya sektörü, alt sektörler sıralamasında 7. sırada yer almaktadır (Panorama 91, 1992 b). Ayrıca, mobilya üretimi ile ilgili el sanatları sanayiinde de 300.000 civarında çalışan bulunmaktadır.

Tablo 1. AB Mobilya Sanayiinde Çalışan Sayısı

Yıllar	Toplam Çalışan	İndeks (1985 = 100)
1980	771.000	115.8
1981	741.000	107.2
1982	704.000	101.9
1983	677.000	98.0
1984	661.000	95.7
1985	691.000	100.0
1986	700.000	101.3
1987	723.000	104.6
1988	738.000	106.8
1989	760.000	109.9
1994*	867.511	125.5

Kaynak : Panorama 91, (1992a)' dan Derlenmiştir.

* Panorama 96, (1997: 18-6).

Mobilya işletmelerinin Birlik üyesi ülkelere göre dağılımı incelendiğinde; 33.500 işletme ile İtalya'nın en fazla mobilya işletmesine sahip olduğu görülmektedir. Bu ülkeyi Fransa, İspanya ve Yunanistan izlemektedir (Tablo 2).

Tablo 2. AB Ülkeleri Metal ve Ağaç Mobilya Sanayiinde İşletme ve Çalışan Sayısı (1994)

Ülkeler	İşletme Sayısı	Çalışan Sayısı
Belçika-Lüksemburg	1.505	22.029
Danimarka	490	18.050
Almanya	2.550	198.010
Yunanistan	10.000	24.000
İspanya	10.999	84.338
Fransa	18.247	106.000
İrlanda	400	6.200
İtalya	33.500	189.000
Hollanda	4.455	25.600
Avusturya	400	13.000
Portekiz	3.500	37.000
Finlandiya	1.400	10.500
İsveç	317	12784
İngiltere	5.650	121.000
Toplam	93.413	867.511

Kaynak: Panorama 96, (1997: 18-6).

Çalışan sayısı yönünden bir değerlendirme yapıldığında, Almanya'nın 198.010 kişi ile en fazla çalışana sahip ülke olduğu görülmektedir. İtalya, İngiltere, Fransa ve İspanya çalışan sayısı yönünden Almanya'yı izlemektedir.

Toplam 93.413 işletmeden, 20'den fazla çalışana olan 7.902 işletmede toplam 572.852 kişi çalışmaktadır. Dolayısıyla işletmelerin büyük çoğunluğunun küçük ölçekli işletmelerden oluştuğu söylenebilir. Küçük ve orta ölçekli işletmelerin dağılımı ülkelere göre farklılık göstermektedir. Mobilya sanayiinde önde gelen üç ülkeden biri olan Almanya'da genellikle işletmeler 20'den fazla işçi istihdam etmektedir (Panorama 96, 1997: 18-9). Bu ülkede işletme

başına ortalama çalışan sayısı 77'dir. İtalya veya Fransa'da ise daha küçük işletmeler yaygın bir konumdur. İşletme başına ortalama çalışan sayısı İtalya ve Fransa'da 6 kişidir.

1998 yılı verilerine göre sektörde 20'nin üzerinde çalışanı bulunan işletme sayısı 7.780 ve çalışan sayısı 650.000 kişidir. Bununla birlikte 20'den daha az çalışanı bulunan işletme sayısı 90.000 civarındadır (Engels, 1999: 8). Toplam çalışanların %15.7'si döşenmiş mobilya sanayiinde, %9'u mutfak mobilyası sanayiinde ve %7.8'i büro mobilyası sanayiinde istihdam edilmektedir (Panorama 96, 1997: 18-5).

1950'li yıllardan itibaren mobilya üreten işletmelerin ortalama büyüklüğü sürekli olarak artmaktadır. Ulusal ve uluslararası pazarlarda yoğun rekabet olgusu ve belli bir karlılığa ulaşma hedefleri, işletmeleri belirli bir büyüklükte olmaya, üretim sistemlerini geliştirerek CN/CNC (Computerised Numerical Controlled) üretim sistemlerine geçmeye zorlamaktadır. Yerel pazarlarda faaliyette bulunan işletmeler, ulusal düzeyde olanlardan, ulusal düzeyde faaliyette bulunanlar da uluslararası düzeyde faaliyette bulunanlardan rekabet yönünden zayıf bir konuma sahiptirler. AB'nde rekabet yönünden optimal işletme büyüklüğü, 50-300 arası çalışanı olan işletmeler olarak kabul görmektedir (Panorama 91, 1992a: 18-6). AB mobilya sanayiinde sadece 18 işletme veya işletme grubu, yıllık 200 milyon ECU değerinin üzerinde ciro hacmine sahiptir. 30 işletmenin cirosu ise 100 milyon ila 200 milyon ECU arasındadır. İtalya dışında bu işletmelerin tamamı kuzey Avrupa ülkelerinde faaliyette bulunmaktadır. Büro ve mutfak mobilyası sektörleri diğer mobilya sektörlerine göre daha büyük ölçeklidir. Büro mobilyası sektöründe en büyük 100 işletme toplam üretimin üçte ikisini ve ilk 50 işletme 1 milyar ECU'dan fazla ihracatı gerçekleştirmektedir. Mutfak mobilyası sektöründe ise en büyük 50 işletme üretimin ve ihracatın %50'sini sağlamaktadır.

Her geçen gün artma eğiliminde olan rekabet nedeni ile, büyük bir yeniden yapılanma geçirmeksizin Yunanistan, İspanya ve Portekiz'deki mobilya sanayiinin, işçi eğitim düzeyleri oldukça yüksek düzeyde olsa bile, gerek kendi gerekse AB pazarlarında durumlarını korumaları zor görünmektedir (Panorama 91, 1992a: 18-6). Sektör, teknik ve pazar ilişkili nedenlerle yüksek derecede bir uzmanlaşmayı gerektirmektedir.

AB mobilya sanayiinde CNC üretim sisteminin yaygınlık kazanmasına rağmen aşağıda belirtilen nedenlerle çalışma potansiyelinde ve istihdamda bir azalma görülmemiştir (Panorama 91, 1992a: 18-6):

1. Pazar ekonomileri yüzünden, küçük seriler halinde üretilen özel mobilya talebi artmıştır.
2. Çalışma zamanları giderek azalmaktadır.
3. İhracata yönelim artmaktadır.

1.3. AB Mobilya Sanayiinde Üretim ve Verimlilik Düzeyi

1.3.1. Avrupa Birliği Bazında Mobilya Üretim ve Kapasite Kullanım Düzeyi

AB mobilya üretim miktarı 1994 yılında 60.8 milyar ECU değerindedir (Panorama 96, 1997: 18-1). Üretim miktarı 1998 yılında bir önceki yıla göre %4 artarak 74 milyar EURO'ya yükselmiştir. AB mobilya sanayii dünya mobilya üretiminin yarısına yakınına karşılık gelmektedir. Ağaç mobilya toplam mobilya üretiminin %80'i kadar olup 59.2 milyar EURO değerine ulaşmıştır (Engels, 1999: 3).

Tablo 3'teki veriler toplam üretim içerisinde büyük bir orana sahip olan ağaç ve metal mobilyaya aittir. 1993 yılındaki azalış dışında bütün yıllarda üretim artmış ve başlangıç yılına göre 1998 yılında %46.3'lük bir artışla 69.670 milyon ECU değerinde üretim gerçekleştirilmiştir.

Tablo 3. AB Ağaç ve Metal Mobilya Sanayii Üretim Miktarları (Cari Fiyatlarla Milyon ECU)

Üretim ve İndeks	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
Üretim	47.627	50.188	51.087	49.585	50.587	58.315	61.850	65.650	69.670
Üretim İndeksi	100.0	105.4	107.3	104.1	106.2	122.4	129.9	137.8	146.3

Kaynak: Panorama 96, (1997: 18-2).

AB genelinde kapasite kullanım oranı ortalama olarak %90 düzeyindedir (Alan, 1998: 4). AB'nin en büyük mobilya üreticisi olan Almanya'da bu oran 1996 yılında %80.4 iken, 1997 yılında %82.3 düzeyine çıkmış (Consumer Goods Europe, 1998: 4), 1998 yılında ise normal kapasitenin üzerinde bir üretim gerçekleştirilmiştir. Örneğin, mutfak mobilyası alanında faaliyette bulunan işletmeler normal kapasitelerinin %20 üzerinde çalışmıştır (Euromonitor, 1999: 172).

1.3.2. AB Ülkeleri Arasında Üretim Düzeylerinin Karşılaştırılması

AB'nin toplam mobilya üretimi 1995 yılı itibarıyla 63.392 milyon ECU değerindedir. Almanya 19.461 milyon ECU ve AB'nin toplam üretiminin %30.7'sini oluşturacak şekilde yaptığı üretimle AB'nin en büyük mobilya üreticisidir. İtalya %19.2, Fransa %13 ve İngiltere %11.4'lük üretimiyle AB'nin önde gelen mobilya üreticileri arasındadır (Tablo 4).

1998 yılı verilerine göre, Fransa ve İngiltere dışındaki ülkeler üretimlerini artırmışlardır. Almanya 20.307 milyon EURO değerinde en büyük mobilya üreticisi ülke konumundadır. Bu ülkeyi İtalya ve İspanya izlemektedir (Tablo 4).

Tablo 4. AB Ülkelerinde Mobilya Üretimi (Milyon ECU)

Ülkeler	1995 Yılı (1)		1998 Yılı (2)
	Üretim Değeri (Milyon ECU)	%	Üretim Değeri (Milyon EURO)
Almanya	19.461	30.7	20.307
İtalya	12.171	19.2	16.090
Fransa	8.241	13.0	5.153
İngiltere	7.227	11.4	2.428
İspanya	3.550	5.6	6.000
Hollanda	2.853	4.5	*
Danimarka	2.282	3.6	2.307
Belçika-Lüksemburg	2.219	3.5	2.204
Avusturya	1.712	2.7	2.122
İsviçre	1.395	2.2	1.900
Portekiz	824	1.3	1.167
Finlandiya	761	1.2	1.025
Yunanistan	380	0.6	*
İrlanda	316	0.5	*
Toplam	63.392	100.0	

Kaynak: (1) Domestic Furniture, CBI, (1997).

(2) Engels, (1999: 4-5). (* veri yok).

Mobilya sanayii oldukça farklı alt sektörleri kapsamaktadır. Mobilya üreticileri genellikle bir veya iki mobilya türü üzerinde uzmanlaşmışlardır. Üretim değeri bakımından en geniş alt sektör, toplam üretim değerinin %14.3'ünü karşılayan döşenmiş mobilya sanayiidir (Tablo 5). Bu alt sektörü %13.3 ile mutfak mobilyası, %11 ile yemek odası, %10.2 ile büro

Tablo 5. Üretimi Önem Kazanan Bazı Metal ve Ağaç Mobilya Türlerinin Üretim Payları

Mobilya Türü	Üretim Payı (%)
Döşenmiş Mobilya	14.3
Mutfak Mobilyası	13.3
Yemek Odası	11.0
Büro Mobilyası	10.2
Yatak Odası	9.8
Yatak Mobilyası	4.4
Sandalye	3.8
Mağaza mobilyası	3.8
Bahçe mobilyası	1.8
Diğer mobilya	27.5

Kaynak: Panorama 96, (1997: 18-3).

mobilyası ve %9.8 ile yatak odası mobilyası izlemektedir. Diğer önemli alt sektörler; karyola (%4.4), sandalye ve mağaza mobilyası (%3.8) sanayiidir (Panorama 96, 1997: 18-3).

1.3.3. AB Mobilya Sanayinde Maliyetler ve İşgücü Verimliliği

Mobilya sanayii uzun yıllar işgücünün yoğun olduğu bir sektör olarak faaliyetlerini sürdürmüştür. AB mobilya sanayinde toplam üretim maliyetleri içerisinde işçilik maliyetleri oranı 1960'lı yıllarda beceri gerektiren üretim nedeniyle %50 düzeyinde olmuştur. Bu tarihten sonra, sanayideki gelişmelerden (mekanizasyon ve otomasyon) dolayı, teknolojik olarak ilerlemiş işletmelerde işçilik maliyetleri %30'lara kadar düşmüştür. Hatta birkaç büyük fabrikada bu oranın %20'nin altına bile düştüğü görülmektedir (Panorama 91, 1992: 18-7). Ağaç mobilya için hammaddeler, toplam maliyetin %40'ını ve işçilik ise maksimum %38'ini oluşturmaktadır (Product Report: Furniture, 1992:7). İşçilik maliyetleri yönünden en yüksek orana sahip ülke %37.9 ile İngiltere, en düşük ülke ise %23 ile Almanya'dır (Tablo 6).

Tablo 6. Bazı AB Ülkeleri Mobilya Sanayinde İşçilik Maliyetleri Oranı

Ülkeler	İşçilik Maliyetleri (%)
İngiltere	37.9
Fransa	31.0
Hollanda	30.8
Belçika	30.0
Almanya	23.0

Kaynak : Panorama 91, (1992a: 18-7).

AB metal ve ağaç mobilya sanayinde işgücü verimliliği sürekli bir artış eğilimi göstermiştir (Tablo 7). 1990 yılı baz alındığında, işgücü verimliliğinde 1994 yılında %5.1 artış gerçekleşmiştir. İşgücü verimliliğindeki artış, otomasyona daha geç başlayan Kuzey Avrupa ülkelerinde ve büro mobilyasının üretildiği metal mobilya sanayinde daha

Tablo 7. Metal ve Ağaç Mobilya Sanayinde İşgücü Verimliliği ve Birim Maliyetler ile İlgili Göstergeler (1990=100)

Göstergeler	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994
İşgücü Verimlilik İndeksi	91.7	96.0	97.6	100.0	100.6	101.6	102.2	105.1
Birim İşgücü Maliyet İndeksi	91.6	93.1	97.0	100.0	106.8	111.6	113.2	112.3
Toplam Birim Maliyet İndeksi	88.2	91.5	96.5	100.0	104.6	107.7	108.2	108.4

Kaynak: Panorama 96, (1997: 18-2).

belirgindir. Bununla birlikte birim işçilik maliyetleri ile toplam birim maliyetlerde de bir artışın olduğu gözlenmektedir. Baz alınan yıla göre, 1994 yılı itibarıyla birim işçilik maliyetlerinde %12.3 ve toplam birim maliyetlerde %8.4 oranında artış kaydedilmiştir.

1.4. Üretim Süreçlerindeki Yenilikler

AB mobilya sanayii rekabet yönünden dünyanın en güçlü sanayiidir. 1980'li yıllarda birçok işletmenin üretim süreçlerinin iyileştirilmesine yönelik büyük yatırımlar yapması ve kendi markalarını geliştirmesi bu üstünlüğünü pekiştirmiştir.

Mobilya üreticileri göreceli olarak yüksek derecede uzmanlaşmıştır. Sektördeki küçük ve orta ölçekli işletmeler, gerek ortaklar ve gerekse müşterilerle işbirliği ve iletişime açıktır. Üretim sürecinin her düzeyinde kaliteye yatırım yapılmaktadır. Üretim teknolojisi, pazar için gerekli organizasyonun ve kapasitenin geliştirilmesinde önem taşıyan kalite ve bilgisayar teknolojisi temeline dayandırılmıştır. Bilgisayar Destekli İmalat (CAM) uygulama fırsatları sanayide yaygındır. Bu üretim sistemi sayesinde en karmaşık mobilya parçaları dahi küçük seriler halinde otomatik olarak üretilebilmektedir. Fakat bilgisayar destekli üretim için gerekli yatırım büyük miktarlara ulaştığından en küçük işletme büyüklüğünün 50 dolayında çalışan olması gerekmektedir. Çevre koruma konusundaki yatırım baskısı çok küçük işletmelerin ölçeğini artırıcı bir özellik taşımaktadır (Panorama 96, 1997: 18-8).

AB mobilya sanayinin rekabetinde en önemli güçlerden birisi üretim sürecinde yapılan yeniliklerdir. Söz konusu yenilikler iki kısımda ele alınabilir:

1. Rekabet edebilmek ve maliyetleri düşürmek için gerekli olan yenilikler: Bu tür yenilikler kapsamında; otomasyon, Bilgisayar Destekli Tasarım ve İmalat (CAD/CAM) ve önceki malzemelere göre daha dayanıklı veya ucuz olan yeni malzemelerin bulunması ve kullanılması sayılabilir. İnternet'in kullanılması ve elektronik ticaretin geliştirilmesi de bu kapsamdaki yenilikler arasında düşünülebilir.

2. Pazar yönlü yenilikler: Pazara ve tüketicilere rehberlik eden yeniliklerdir. Ürün tasarımları ve stillerinde yapılan değişiklikler önem taşımaktadır. Üretimde birtakım yeni malzemelerin kullanılması (örneğin, mobilyanın döşenmesi için su geçirmez ve yanmayan kumaşların kullanılması gibi.) tüketiciler tarafından talep edilmektedir. Tüketicilerin çevre konusundaki güvenlik, sağlık vb. duyarlılıkların üretim süreçlerinde değişikliklere yol açmaktadır. Örneğin, organik çözücüler (solvent) içermeyen kumaşların kullanılması gibi.

1.5. AB Mobilya Sanayiine Yapılan Yatırımlar

Global olarak AB mobilya üreticileri elde ettikleri gelirlerinin yaklaşık %4'ünü yatırım aktarmaktadır. Genelde yatırımlar dört alanda yapılmaktadır (Engels, 1999: 9):

1. Yeni makine alımları: Toplam yatırımların yaklaşık yarısını oluşturmaktadır. Bu yatırımlarda amaç, üretim sürecinde otomasyona (bilgisayar destekli üretim gibi) gitmek ve farklı üretim dizileri veya siteleri arasında sinerji yaratmaktır. En önemli yatırımlar, çok yüksek kalite/fiyat oranlarıyla (ölçek ekonomileri ile) kitle üretimini maksimize etmek için, orta ve büyük ölçekli işletmeler yoluyla bu alanda yapılmaktadır. Bu yatırımlar işletmelerin kendi potansiyellerini artırmak için de gerçekleştirilmektedir.

2. Tasarım ve yeni modellerin yapılması: İşletme içerisinde veya dışarıdaki tasarımcılar ve uzmanlar tarafından ürün tasarımlarının geliştirilmesi ve yeni modellerin yapılması, modayı izlemek veya yaratmak için yeni kalıplar (modeller) oluşturularak görünüşte değişiklikler yaratılması, malzemelerin kullanımında etkinlik sağlanması (farklı türdeki malzemelerin kombinasyonu), ergonomik özelliklerin araştırılması ve bu özelliklere uygun mobilya tasarımlarının geliştirilmesi, işletme faaliyetlerinde çevreyi koruyacak önlemlerin alınması (tekrar geri kazanılabilir mobilya) vb. alanlar yeni yatırımların yapıldığı alanlardır.

3. Reklam ve iletişim: Marka imajının geliştirilmesi, perakendeci ve tüketiciler için ayrıntılı katalogların hazırlanması, medyalarda reklam yapılması, fuarlara katılma, satış elemanlarının eğitilmesi bu alanda yapılacak yatırım alanlarını oluşturmaktadır.

4. Dağıtım kanallarının performansını artırmak ve/veya yönetmek: Mobilya üreten işletmeler farklı AB ülkelerinde görevli olarak yoğunlaşmıştır. Örneğin, Almanya'da; Kuzey Rhine-Westphalia, Bavaria ve Baden-Württemberg bölgesinde; İtalya'da, ülkenin kuzeyinde; Fransa'da, Ouest, Normandie ve Rhone-Alpler bölgelerinde mobilya sanayii işletmelerinin yoğunlaştığı gözlenmektedir. Yoğunlaşmanın belirli bölgelerde olması yanında, mobilya ürününün taşıma, ambalajlama ve depolanmasının hassasiyet göstermesi, dağıtım kanallarını önemli kılmakta ve bu alanda yatırımların geliştirilmesini gerektirmektedir.

Mobilya sanayiinde bir yoğunlaşma süreci yaşanmaktadır. Üreticiler, ya mevcut fabrikalarını genişleterek ya da yeni fabrikalar kurarak veya mevcut işletmeleri satın alarak, faaliyetlerini geliştirmek için büyük miktarda sermaye yatırımları yapmaktadır. Genel olarak son zamanlarda işletmelerin ortalama büyüklükleri artmaktadır. Bütün işletmeler üretimlerini standardize etmek için otomasyona ve bilgisayarlaşmaya yönelik yatırımlarını artırmaktadır. Özellikle mutfak ve büro mobilyası alanında üretimde otomasyon düzeyinin arttığı görülmektedir. Bu durum, büyük ölçekli işletmelerin küçük işletmelere göre daha kolaylıkla toplayabileceği yüksek sermaye yatırımlarını gerektirmektedir. Örneğin, Almanya'daki büyük mobilya işletmeleri Doğu Avrupa ülkelerinde daha az gelişme kaydeden ve kendi maliyetlerinin onda biri kadar işçilik maliyetlerine sahip olan Polonya'daki mobilya işletmelerine yatırım yapmışlardır. İtalya'da ise tasarım, pazarlama ve üretim alanlarında küçük işletmeler arasında güçlü bir işbirliği bulunmaktadır. Daha da önemlisi, küçük işletmeler genellikle büyük işletmelerle tasevronluk sözleşmeleri yapmaktadırlar. Böylece küçük işletmeler, parçalar, yarı mamul veya mamul ürünler veya montaj mobilya üretiminde bulunmaktadırlar.

Mobilya alandaki yatırımlar büro mobilyası sanayiinde diğer alanlara göre oldukça yüksek düzeydedir. Bununla birlikte 1993-1996 döneminde mobilya pazarında yaşanan durgunluk nedeniyle bütün sektörler yatırımlarını önemli ölçüde azaltmışlardır.

İç veya dış büyüme yoluyla 1980'li yılların sonlarında bazı önemli mobilya üreticisi ve satıcısı gruplar oluşmuştur. Bu gruplar birçok AB ülkesinde ve hatta Amerika Birleşik Devletleri'nde bir veya daha fazla üretim birimlerine sahiptir. Bu gruplar ya farklı tür ya da tek tür mobilyaların üretimini ve satışını gerçekleştirmektedirler.

1.6. AB Mobilya Sanayiinde Etiketleme, Ambalajlama, Kalite ve Performans Standartları

AB ülkelerinde mobilya sektörü için ortak Avrupa standartları düzenlenmiştir. Bu standartlardan birisi gönüllü endüstri etiketleme sistemidir. Bu sistem, döşenmiş mobilyanın ateşe mukavemeti konusunda mobilya sektörü için bir direktif taslağı olarak gündeme getirilmiştir. Çok sayıda üretici bu tür etiketlemeyi benimsemiştir. Sistem aynı zamanda dokuma, deri, sünger üreticileri ve mobilya perakendecileri tarafından da desteklenmektedir. Bu gönüllü inisiyatif, konu ile ilgili bir direktif planlamayan Avrupa Komisyonu tarafından da uygun bulunmuştur.

Mobilya sanayii ambalajın en önemli kullanıcılarından birisidir. Birçok işletme halihazırda daha az ambalaj kullanmak veya AB atık direktiflerinin uygulamasına katılarak yeniden kullanılabilir ambalajlama sistemleri kumak için büyük yatırımlar yapmıştır.

Mobilya tasarımlarının korunması Avrupa için büyük bir önem taşımaktadır. AB model ve tasarımlarının yaratılması ile ilgili düzenlemelerin hazırlanması süresince mobilya sanayii yakından dikkate alınmıştır. Önerilen düzenlemede AB için tescil edilmiş ve edilmemiş tasarımların yaratılması konusu yer almaktadır. Tescil edilmiş tasarım alternatifleri ile 25 yıllık veya tescil edilmemiş tasarım alternatifleri ile 5 yıllık bir koruma için İspanya'daki AB Tasarımlar ve Modeller Bürosu'na kayıt (tescil) yapılabilir. Önerilen direktifin, tasarımın korunması konusunda ulusal yasalarla uyum sağlaması gerekmektedir.

İşyerine ilişkin minimum emniyet ve sağlık gerekleri konusundaki direktifler mobilya sanayiine uygulanabilir özelliktedir. Bu direktiflerden birisi doğrudan büro mobilyası sanayii ile ilişkilidir. Söz konusu direktif, sıra, sandalye, bilgisayar gibi bürolarda kullanılan teçhizatlar ile çevre ve işyerinde bilgisayar ve çalışan arasındaki mesafe için spesifik ayrıntıları açıklayan Görsel Gösteri Birimleriyle (Visual Display Units) çalışma konusundadır.

Avrupa standardı olarak halihazırda tartışılmış ve benimsenmiş sekiz mobilya standardı bulunmaktadır. Bunlar: EN 597 somya ve döşenmiş karyolanın yanma özelliklerinin değerlendirilmesi, EN 716 evde kullanılan çocukların bez karyoları ve açılır kapanır karyoları için emniyet gerekleri, EN 747 ranza yataklar için emniyet gerekleri, EN 1021 döşenmiş mobilyanın yanma özelliklerinin değerlendirilmesi, EN 1116 mutfak mobilyası ve mutfak aletleri için büyüklük ölçülerinin belirlenmesi, EN 1129 katlamalı yataklar için güvenlik gerekleri, ENV 1178 evde kullanılan yüksek sandalyeler için güvenlik gerekleri, EN 1153 mutfak kabinleri için güvenlik gerekleri ve test yöntemleri.

1.7. Çevre Korumaya Yönelik Düzenlemeler

Mobilya sektörü çevrenin korunması konusunda üzerinde hassasiyet gösterilen bir sanayi dalıdır. AB Çevre Yönetimi ve Denetim Planına (EMAS) göre mobilya işletmeleri sanayi bölgesinde çevre denetimleri yapabilmekte ve iç çevre yönetim sistemleri hazırlayabilmektedir. Çevre Yönetimi ve Denetimi Planı işletmeler tarafından tamamen gönüllü bir katılımı ifade etmektedir. Bu plan, çevresel politikalar ve amaçlar oluşturmak ve uygulamak için öncülük etme yaklaşımıdır.

Bütünleşik Koruma ve Kirlilik Kontrolü (IPPC) direktifi, yetkili bir birim tarafından izin verilmesi durumunda sanayi tesislerinin işletilebileceğini öngörmektedir. Bu direktif sanayi tesislerinde emisyonları minimize etmek için geçerli ölçüleri ve işlemleri belirlemektedir. Sanayi tesislerinin faaliyetleri ve çevre üzerindeki potansiyel etkileri konusunda toplum bilgilendirilmektedir.

Mobilya sanayii kaplama malzemelerinin en önemli tüketicisidir. Avrupa Komisyonu, sanayi tesislerinde ve üretim süreçlerinde organik çözücülerin (solvent) kullanımı konusunda emisyonları sınırlamak için bir direktif taslağı hazırlamaktadır.

2. TÜRKİYE MOBİLYA SANAYİİNİN YAPISAL ÖZELLİKLERİ

Türkiye'de mobilya sanayii, sektördeki işletme ve çalışan sayısı, kapasite kullanım ve üretim düzeyleri, maliyet yapısı, kalite ve standardizasyon yönlerinden incelenecektir.

2.1. Türkiye Mobilya Sanayinde İşletme ve Çalışan Sayısı

Türkiye'de mobilya sanayii atölye tipi küçük ölçekli işletmeler şeklinde kurulmuş ve bugüne kadar da bu işletmeler faaliyetlerini sürdürmüşlerdir. Fakat, 1970'li yıllardan itibaren küçük işletmelerin yanısıra orta ve büyük ölçekli, fabrikasyon tipi üretim yapan işletmeler de bu sektörde faaliyete başlamıştır. Bu gelişmenin, küçük ölçekli işletmeleri rekabet yönünden olumsuz etkilemesi, onların kapanması ya da yatay birleşmeye giderek orta veya büyük ölçekli işletmelere dönüştürmesi beklenirken, bu düşünce gerçekleşmemiş ve küçük işletmeler sektör üretiminde önemli bir paya sahip olarak faaliyetlerini devam ettirmişlerdir (Öncer ve Asil, 1992: 1).

DİE'nün yapmış olduğu 1992 yılı genel sanayii ve işyerleri sayımı sonuçlarına göre, küçük ölçek düzeyinde faaliyette bulunan 22.670 işletme, 67.897 çalışan ile aynı zamanda bu alanda toplam istihdamın da %93'ünü oluşturmaktadır (Tablo 8). 10-24 kişinin çalıştığı orta ölçek düzeyinde toplam işletme sayısı 53 ve çalışan sayısı 736 olurken, 25 ve daha yukarı çalışanın bulunduğu büyük ölçekli işletme düzeyinde toplam 47 işletme 4.360 kişiyi istihdam etmektedir. Bu veriler mobilya sanayii sektöründe küçük işletme karakterinin hakim olduğunu göstermektedir.

Tablo 8. Ağaç Mobilya ve Döşeme Sanayinde İşletme ve Çalışan Sayısı

İşletme Ölçeği İşletme ve Çalışan Sayısı	Genel		Küçük İşletmeler (1) (1 - 9)		Orta Ölçekli İşletmeler (2) (10 - 24)		Büyük İşletmeler (2) (25 +)	
	Toplam	%	Toplam	%	Toplam	%	Toplam	%
İşletme Sayısı	22.770	100.0	22.670	99.5	53	0.3	47	0.2
Çalışan Sayısı	72.993	100.0	67.897	93.0	736	1.0	4.360	6.0

Kaynak : DİE, (1992), Genel Sanayii ve İşyerleri Sayımı Sonuçları

Not : (1) Küçük Ölçekli İşletmeler ile ilgili veriler, 1992 yılı Genel Sanayii ve İşyerleri Sayımı sonuçlarını yansıtmaktadır.

(2) Orta ve Büyük Ölçekli firmalara ait veriler 1990 yılına aittir.

Ülkemiz mobilya sanayii işletmeleri hukuki yapıları yönünden incelendiğinde, bu işletmelerin %92.6'sının şahıs işletmesi, %4.8'inin adi ortaklık ve %2.6'sının şirket statüsünde olduğu gözlenmektedir (DİE, 1992). Şirketleşme (kurumsallaşma) oranının düşüklüğü, bu alanda "esnaf karakteri"nin hakim olduğunu göstermektedir.

1992 yılı baz alındığında ülkemiz ağaç mobilya ve döşeme sanayii istihdamında 1994 yılı dışında genelde sürekli bir artışın olduğu gözlenmektedir (Tablo 9). Artış 1997 yılında, baz yılına göre %178 oranında artmıştır. İşgücü verimliliğinin ise dalgalı bir seyir izlediği

Tablo 9. Ağaç Mobilya ve Döşeme Sanayinde İstihdam ve İşgücü Verimliliği İndeksleri (1992 Yılı Fiyatlarıyla)

Yıllar	İstihdam İndeksi	İşgücü Verimliliği İndeksi
1992	100.0	100.0
1993	119.9	109.8
1994	100.5	76.6
1995	125.0	109.4
1996	215.6	92.6
1997	278.1	146.6

Kaynak: Aydın, (1999: 143).

gözlenmektedir. 1997 yılında işgücü verimliliğindeki artış başlangıç yılına göre %46.6 oranında gerçekleşmiştir.

2.2. Türkiye Mobilya Sanayinde Kapasite Kullanım Düzeyi

Herhangi bir sektörün sorunlu olup olmadığını belirlemede en önemli göstergelerden birisi kapasite kullanım oranlarıdır. Mobilya sanayii işletmelerinde de en büyük dar boğazlardan birisi var olan üretim kapasitelerini tam olarak kullanamamasıdır. 1990 yılında mobilya ve mefruşat sanayii kapasite kullanım oranı %83 iken, bu oran zamanla azalarak %70 düzeylerinde dalgalı bir seyir izlemiş ve 1997 yılında %81.8 düzeyinde gerçekleşmiştir (Tablo 10). Ancak, bu oranların Türkiye genelini yansıttığı söylenemez. Sektörün büyük kısmını oluşturan küçük ölçekli işletmeler göz önünde bulundurulduğunda kapasite kullanım oranının ancak %46 civarında olacağı tahmin edilmektedir (İGEME, 2000).

Tablo 10. Türkiye Mobilya ve Mefruşat Sanayii Kapasite Kullanım Oranları
(Toplam Yıllık Ortalama, Üretim Değeri Ağırlıklı)

1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997
83.0	71.1	71.9	74.5	74.5	65.5	77.7	81.8

Kaynak: DİE Verileri.

Yapılan bir araştırmaya göre (Süer, 1995: 154), işletmelerin %77,2'si düşük kapasite ile çalışmakta, kapasitelerinin ancak %50'sini kullanabilmektedirler. Dolayısıyla bu işletmelerin %77'sinin önemli sorunlarla karşı karşıya olduğu söylenebilir. %50-%75 aralığında kapasitesini kullanan işletmelerin oranı %20,2'dir. İşletmelerin ancak %2,6'sı kapasitelerini tam olarak (%75-%100 aralığında) kullanabilmektedirler (Tablo 11).

Tablo 11. Üretim Kapasitesi Kullanım Oranları

Kapasite Ölçeği	%
%50'nin altında	77.2
%50-%75 arası	20.2
%75-%100 arası	2.6
Toplam	100.0

Kaynak: Süer, (1995: 154).

İşletmelerin düşük kapasite ile çalışma nedenleri Tablo 12'de verilmiştir. Talep yetersizliği, %78,1 oranı ile düşük kapasite nedenleri arasında ilk sırayı almaktadır. Finansman yetersizliği, yeterli sayı ve nitelikte eleman (işçi) bulamama, gerekli kalite ve miktarda hammadde ve malzeme yokluğu da yine düşük kapasite yaratan faktörler arasındadır (Süer, 1995: 155).

Tablo 12. Düşük Kapasite ile Çalışma Nedenleri

Düşük Kapasite Nedenleri	%
Talep Yetersizliği	78.1
Finansman Yetersizliği	47.4
Gerekli Kalite ve Miktarda Hammadde ve Malzeme Yokluğu	13.2
Yeterli Sayı ve Nitelikte İşçi Bulamama	26.3

Kaynak: Süer, (1995: 155).

Gelir artışı, hızlı şehirleşme, hipermarketler zincirinin gelişmesi ve işletmelerin ihracata yönelmeleri kapasite kullanımındaki bu olumsuzlukları giderebileceği söylenebilir.

2.3. Türkiye Mobilya Sanayiinde Üretim Düzeyi

Türkiye'de, planlı kalkınma döneminde, özellikle 80'li yıllarda, seri üretim yapan modern mobilya fabrikalarının da kurulması ile üretim artmıştır.

1990-1998 dönemi mobilya üretim değerleri incelendiğinde, 1994 yılına kadar üretimde artış sağlandığı, söz konusu yılda görülen azalma sonrası, takibeden yıllarda üretimin dalgalı bir seyir izlediği görülmektedir. 1998 yılında 34.703 milyar liralık üretim gerçekleşmiştir (Tablo 13). 1994 yılı üretimi, hedeflenen değerlerin genelinde altında kalmıştır.

Tablo 13. Türkiye Ağaç Mobilya Üretimi (Milyar TL, 1994 Yılı Fiyatlarıyla)

1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999*
29.780	32.020	34.321	36.985	27.060	31.513	34.330	36.338	34.703	36.369

Kaynak: DPT, (1996, 1997, 1998, 1999), Program Destek Çalışmaları.

*Tahmin değeri.

Bu durum büyük ölçüde ucuz ve kaliteli yerli hammadde üretiminde yeterli artışın olmamasına bağlanabilir. Girdi ithalatındaki artışın sektör üretiminde kalite ve maliyet unsurlarını olumlu yönde etkilediği gözlenmektedir (DPT, 1994: 47). Bu durumun mobilya ihracatını da olumlu yönde etkileyeceği söylenebilir.

1994 yılından itibaren kapasite, teknoloji, kalite, standart, maliyet ve hammadde temini konularında arzulanan gelişmeler gerçekleştirilememiştir. Hammadde ve ara mamul ithalatının yaygın bir şekilde yapılamaması, yurt içi kaynaklı hammadde temininin yarattığı sıkıntıların beklenen ölçüde hafiflemesine engel teşkil etmiştir. Yüksek standartlı ürüne olan talebin genelde düşük olması sebebi ile, bu dönemde yetersiz, pahalı, kalitesiz ve standart dışı hammadde ve ara mamul ile çalışılmıştır. Bu durum ürün kalitesini etkilediği gibi israf düzeyini de yükseltmiştir.

Sektörde çok sayıda ve çok küçük kapasiteli aile işletmesi varlığını sürdürmekte ve bu yapılaşma optimal kapasiteli tesislerin kurulmasını olumsuz yönde etkilemeye devam etmektedir (DPT, 1999: 70).

Türkiye'de mobilya işletmeleri pazarın yoğunlaştığı belirli bölgelerde toplanmıştır. Önemli mobilya üretim bölgelerinin toplam üretimdeki payları sırası ile; Ankara'da %27,2, İstanbul'da %18,1, İzmir'de %9, Adana'da %9'dur. Bursa, toplam mobilya üretiminden %5,4 pay alırken, Eskişehir'in payı %4,5 ve Kayseri'nin payı %4,1 düzeyinde kalmaktadır (İGEME, 2000).

2.4. Türkiye Mobilya Sanayiinde Maliyet Yapısı

Türkiye mobilya sanayii maliyetler yönü ile incelendiğinde, hammadde, malzeme ve işçilik giderlerinin toplam maliyet içerisindeki payı, ölçek büyüdükçe düşmekte, buna karşılık genel üretim ve yönetim giderlerinin payı ise yükselmektedir (Tablo 14). Öte yandan, küçük ölçekli işletmelerde işçiliğin payı yüksek görünmekle birlikte, bu durumun, işçiye ödenen ücretin orta ve büyük ölçekli işletmelere göre daha yüksek olmasından değil, küçük ölçekli işletmelerde işgücü verimliliğinin düşük olmasından kaynaklandığı söylenebilir (Öncer ve Asil, 1992: 2).

Tablo 14. Mobilya Sanayiinde İşletme Ölçeğine Göre Temel Girdilerin Toplam Maliyet İçindeki Payı (%)

İşletme Ölçeği	Küçük İşletme	Orta Ölçekli İşletme	Büyük İşletme
Temel Girdiler			
Hammadde ve Malzeme	45 - 50	35 - 40	25 - 35
İşçilik Giderleri	40 - 45	30 - 35	20 - 30
Genel Üretim ve Yönetim Giderleri	10	25 - 30	35 - 45

Kaynak: Türk Sanayinin AET Sanayii Karşısındaki Rekabet İmkanları Özel İhtisas Komisyonu, Orman Ürünleri Kağıt ve Yayıncılık Sanayii Alt Komisyonu, Orman Ürünleri Sanayii Komitesi Raporu, (1986: 38).

Mobilya sanayiinde hammadde ve malzeme maliyetleri mobilya tiplerine göre değişmekle birlikte toplam maliyet içerisinde en yüksek paya sahip durumdadır (Tablo 15).

Tablo 15. Bazı İşletmelerde Üretim Girdi Oranları
(Ortalama Değer)

Üretim Girdileri	%
Hammadde Maliyeti	45.0
İşçilik Maliyeti	14.1
Finansman Maliyeti	5.8
Amortisman Maliyeti	2.7
Enerji Maliyeti	1.8
Pazarlama Maliyeti	9.4
Ambalajlama Maliyeti	4.4
Yönetim Giderleri	5.9
Diğer	10.9

Kaynak: Alan, (1998: 16).

Not: Veriler Tepe, Motali, Doğtaş, Bilgili, Domsan Mobilyadan sağlanan verilerin ortalamasını göstermektedir.

Mobilya üretiminin temel girdi maddesi olan kereste fiyatlarının artması, bu alanda kullanılacak ağaç üretiminin az olması ve ormanların korunması amacıyla mobilya üretiminin sınırlı tutulması, hammadde darboğazı yaratan sebepler arasındadır.

2.5. Mobilya Sanayiinde Kalite ve Standardizasyon

Üretilen mobilyanın kullanıcının taleplerine cevap verip vermediği, diğer bir ifade ile, öngörülen özelliklerde üretimin yapıp yapılmadığı, kalite kontrol deneyleriyle belirlenmektedir.

Kalite kontrolü, ambalajlama, etiketleme, işaretleme ve piyasaya arz ile ilgili işlemler çoğu ülkede standartlaştırılmıştır. Ülkemizde, bitmiş ürün bazında 34 adet madde-mamul, 10 adet deney, 17 kural, hizmet, boyut ve terim standardı olmak üzere toplam 61 adet standart hazırlanmış ve halihazırda 9 adet konu da iş programına alınmıştır (Erdem ve Aksu, 1995: 3). Türkiye'deki mobilya standardı sayısı gelişmiş ülkelerdekinden daha fazladır. Bunların büyük çoğunluğu, özellikle kalite kontrolünde belirleyici olan deney standartları, AB standartları ile uyumludur (Özen, 1995: 4).

Ülkemiz mobilya sanayiinde işletmelerin %85'inin kalite kontrol bölümü olmadığı, kalite kontrolünde yüzeysel kontrol (%100) ve müşteri denetiminin (%30) ön planda olduğu ve genellikle hammadde girişinde kalite kontrol uygulamasının yapıldığı anlaşılmaktadır. İşletmelerin sadece %2.9'unun kalite belgesine sahip olduğu ve ISO 9000 belgesini sadece 4 işletmenin aldığı belirlenmiştir. Modern üretim tezgahlarının yaygın bir şekilde kullanılmadığı sektörde bilgisayar kullanım oranı da %5.3 gibi düşük bir seviyede kalmaktadır (Kurtoglu vd., 1999: 21)

Üretilen ve kalitesi kontrol edilen ağaç mobilyanın herhangi bir şekilde rutubet almasına veya vermesine fırsat vermeyecek tarzda depolanması ve ambalajlanması gerekir. Bu kurala uygun olarak mobilya depolarının klimatize edilmesi yaygınlaşmaktadır. Aksi durumda, hassasiyet gösterilerek üretilen kaliteli mobilyaların uygunsuz depolama, ambalajlama ve nakliyat sırasında bozulması söz konusudur. Bu durum, özellikle ekstrem iklimlere sahip ülkelere yapılan ihracatta belirgin bir şekilde görülmektedir (Özen, 1995: 4).

3. AB ve TÜRKİYE'DEKİ MOBİLYA SANAYİİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

Türkiye mobilya sanayii işletmelerinin %99.5'i 1-9 işçi çalıştıran çok küçük işletme özelliğindedir. Bu ölçekteki işletmeler aynı zamanda sektördeki istihdamın da %93'ünü temsil etmektedir. Ülkemiz mobilya sanayii, işletme sayısı itibarıyla İtalya'dan sonra ikinci sırada, çalışan sayısı itibarıyla Almanya, İtalya, İngiltere, Fransa ve İspanya'nın ardından altıncı sırada yer almaktadır. Ülkemizdeki işletmelerde şirketleşme oranının düşüklüğü esnaf karakterinin hakim olduğunu göstermektedir.

Türkiye mobilya sektöründe kapasite kullanım oranları düşüktür. İşletmelerin %77.2'si kapasitelerinin ancak %50'sini kullanabilmektedir. AB ülkelerinde kapasite kullanım oranı ortalama olarak %90 seviyesinde iken bu oran ülkemizde ortalama %46 düzeyindedir (Vakıfbank, 1996). Mobilya sanayii AB'nin en büyük imalatçı sektörlerinden birisidir. Dünya mobilya üretimi ve ihracatında AB ülkeleri söz sahibidir. AB ülkelerindeki kişi başına mobilya üretimi Türkiye'nin iki katı civarındadır (Alan, 1998: 4).

Türkiye'de mobilya üretiminde kullanılan teknoloji, AB ülkeleri ile kıyaslandığında oldukça geridir. El yapımı mobilya üretimi yaygındır. Ancak, bazı kuruluşların bu konuda süratle yatırım yaptıkları ve son teknolojiden yararlandıkları da görülmektedir. Diğer taraftan sektörde, ürün tasarımına gereken önem verilmemekte ve bu konuya yeterli kaynak ayrılmamaktadır. Özellikle Bilgisayar Destekli Tasarım ve Üretime (CAD-CAM) geçilmesi, bu konuda elemanların yetiştirilmesine gereken ilginin gösterilmesi ve istihdamlarının sağlanması sektörün gelişimi açısından büyük önem taşımaktadır (İGEME, 2000). AB ile kıyaslandığında, sektörde standartlara uygun üretimin tam anlamıyla yapılmadığı görülmektedir.

Türkiye mobilya sanayiinde işçilik maliyetleri işletmelerin ölçek yapısına bağlı olarak değişmekle birlikte, AB ülkeleri ile mukayese edildiğinde, bu yönden ülkemizin avantajlı bir konumda olduğu söylenebilir. Ancak; teknolojik gerilik, hammadde ve aksesuar malzemesi sıkıntısı, standartların tam olarak belirlenmemesi ve uygulanamaması üretim maliyetlerini artıran önemli faktörler arasındadır.

SONUÇ ve ÖNERİLER

AB mobilya sanayii toplam 93.413 üretici işletmesi ve 867.511 çalışan ile dünya mobilya üretiminin yarısını gerçekleştiren önemli bir sanayi koludur. Sektör aynı zamanda dünya ithalatının %43.5'ini ve ihracatın da %54.8'ini karşılayan önemli bir pazar konumundadır.

Üretim teknolojisi, pazar için gerekli organizasyonun ve kapasitenin geliştirilmesinde önem taşıyan kalite ve bilgisayar teknolojisi temeline dayandırılmıştır. Sektörün en önemli özelliklerinden birisi yenilikçi bir yapıda olmasıdır. Otomasyon düzeyinin yükseltilmesi, Bilgisayar Destekli Tasarım ve İmalat (CAD-CAM) sistemlerinin yaygınlaştırılması, daha dayanıklı ve maliyeti azaltan yeni malzemelerin araştırılarak üretimde kullanılması, yeni ürün tasarımları ve stillerinin geliştirilmesi üretim süreçlerinde yapılan yenilikler ve dolayısıyla sanayiinin rekabet gücünü artıran yapısal özellikler arasındadır.

Etiketleme, ambalajlama, kalite ve performans konularında Avrupa standartlarının oluşturulması ve uygulanması sektöre rekabet gücü kazandıran diğer önemli yapısal

özelliklerdir. Çevre korumaya yönelik hazırlanan direktifler çevresel politikaların ve amaçların oluşturulmasına ve uygulanmasına temel teşkil etmektedir.

Türkiye mobilya sanayiinde küçük ölçekli işletmelerin yoğun olduğu, bu işletmelerin şirketleşme (kurumsallaşma) sürecini tamamlayamadıkları, yeterli sayıda ve nitelikli eleman ile kaliteli hammadde ve malzeme sıkıntısının yaşandığı görülmektedir. Teknolojik ve kalite alt yapı eksikliği diğer önemli sorun alanları arasındadır. İşletmelerin %77.2'si düşük kapasite ile çalışmaktadır. Talep yetersizliği (%78.1) düşük kapasite ile çalışma nedenlerinin başında gelmektedir. Düşük kapasite ile çalışılması ve bunun da iç talep yetersizliğinden kaynaklanması, işletmelerin ihracata yönlendirilmesi açısından iki önemli gösterge olarak kabul edilebilir. Bütün bu yapısal göstergeler altında küçük ölçekli işletmelerin tek başına ihracat yapması mümkün görünmediğinden Sektörel Dış Ticaret Şirketleri biçimindeki bir örgütlenme en uygun çözüm yolu olarak görünmektedir. Zira, anılan şirketler ihracat yönlü faaliyetlerin gerçekleştirilmesi yanında işletmelerin hammadde, kalite, teknoloji, eğitim vb. sorunlarının çözümünü de amaçlamaktadır.

KAYNAKLAR

- Alan, S., *Mobilya Sektör Raporu*, Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı, Orta Anadolu İhracatçı Birlikleri Genel Sekreterliği, 1998.
- Aydın, A., *İmalat Sanayii ve Alt Kollarında Verimlilik, Üretim, İstihdam, Ücret ve İşçi-Saat Göstergeleri*, MPM Yayınları, 638, Ankara, 1999.
- Belet, N. Ö., "Gümrük Birliğine Doğru", *Birlik Dergisi*, Sayı 6, 5-10, 1994.
- Consumer Goods Europe, Sector Review 1: Furniture and Furnishings in Germany*, No. 432, November, 1998.
- DİE., *Yıllık İmalat Sanayi İstatistikleri*, 1990.
- DİE., *Türkiye İmalat Sanayiinde Küçük ve Orta Ölçekli İşyerleri*, 1991.
- DİE., *Genel Sanayi ve İşyerleri Sayımı, Birinci Aşama Sonuçları Türkiye Toplamı*, 1992.
- DPT., *Ekonomik ve Sosyal Sektörlerdeki Gelişmeler*, 1994.
- DPT., *Türkiye ve Avrupa Entegrasyonu Alt Komisyonu Raporu*, Ankara, Aralık 1993.
- DPT., *Yıllık Programları*.
- DPT., *Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996-2000), 1996 Yılı Program Destek Çalışmaları, Ekonomik ve Sosyal Sektörlerdeki Gelişmeler*, 1996, Ankara.
- DPT., *Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996-2000), 1997 Yılı Program Destek Çalışmaları, Ekonomik ve Sosyal Sektörlerdeki Gelişmeler*, 1997, Ankara.
- DPT., *Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996-2000), 1998 Yılı Program Destek Çalışmaları, Ekonomik ve Sosyal Sektörlerdeki Gelişmeler*, 1998, Ankara.

- DPT., *Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996-2000), 1999 Yılı Program Destek Çalışmaları, Ekonomik ve Sosyal Sektörlerdeki Gelişmeler*, 1999, Ankara.
- Domestic Furniture*, CBI, August, 1997.
- Engels, J., "The EU Furniture Industry", *1. Uluslararası Mobilya Kongresi Bildiri Kitabı*, Der: Erol Burdurlu, Alpay Er, İbrahim Baykan, Yılmaz Kılıç, İstanbul, 3-10, 14-17 Ekim 1999.
- Erdem, İ., Aksu, H., "Türk Standartları Enstitüsünün Mobilya Konusundaki Faaliyetleri", *TSE Mobilya Standartları Eğitim Semineri Notları*, Ankara, 1-6, 1995.
- Ergün, İ., "Türk İmalat Sanayiinin Yapısı ve Rekabet Gücü", *ASO Dergisi*, Kasım-Aralık, 26-27, 1988.
- Euromonitor., "The German Market for Furniture & Furnishings", *Market Research Europe*, July 1999, 171-187.
- İGEME., <http://www.igeme.org.tr/> (Erişim tarihi: 20.06.2000).
- Kurtoğlu, A., Koç, H., Aksu B., "Türkiye Mobilya Sanayiinin Yapısal Görünümü", *1. Uluslararası Mobilya Kongresi Bildiri Kitabı*, Der: Erol Burdurlu, Alpay Er, İbrahim Baykan, Yılmaz Kılıç, 19-29, İstanbul, 14-17 Ekim 1999.
- Öncer, M., Asil N., *İş Örnekleme Yöntemiyle Dört Modern Mobilya Fabrikasında Kayıp Zamanların Saptanması ve Önleme Yolları*, MPM Yayınları, 458, Ankara, 1992.
- Özen, R., "Mobilya Sektöründe Gelişmeler", *TSE Mobilya Standartları Eğitim Semineri Notları*, 1-4, Ankara, 1995.
- Panorama 91., "Company Size: The Role of Small and medium-sized enterprises", *Panorama of EC Industries 1991-1992*, Commission of the European Communities, 113-119, 1992a.
- Panorama 91., "Furniture Industry", *Panorama of EC Industries 1991-1992*, Commission of the European Communities, 18.1-18.14, 1992b.
- Panorama 96., "Furniture", *Panorama of EU Industry 97*, II, 18-1, 18-10, 1997.
- Product Report., Furniture, Commission of the European Communities, *The Consequences of EC'92, Gatt and Developments in Eastern Europe for Exports from Developing Countries to the EC*, 1992.
- Süer, İ., *Küçük ve Orta Ölçekli Mobilya Sanayiinde Sektörel Dış Ticaret Şirketleri İhracat Modelinin Uygulanabilme İmkanları*, Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi, Yayınlanmamış Doçentlik Tezi, Ankara, 1995.

Türk Sanayinin AET Sanayi Karşısında Rekabet İmkanları Özel İhtisas Komisyonu,
*Orman Ürünleri Kağıt ve Yayıncılık Sanayii Alt Komisyonu, Orman Ürünleri Sanayii
Komitesi Raporu, Aralık 1986.*

United Nations., *International Trade Statistics Yearbook, 2, 1997.*

Vakıfbank., *Mobilya Sektörü, Sektör İncelemesi, 1996.*